

Магістр 2 курсу

факультету обліку і аудиту ХНЕУ

КОНТРОЛЬ РІВНЯ ЗАПАСІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Анотація. Розглянуто теоретичні основи поняття "запаси" і основні мотиви їх створення на підприємстві, розкрито сутність теорії управління запасами, подано класифікацію систем контролю стану запасів і визначено необхідність у ньому.

Аннотация. Рассмотрены теоретические основы понятия "запасы" и основные мотивы их создания на предприятии, раскрыта сущность теории управления запасами, представлена классификация систем контроля состояния запасов и определена необходимость в нем.

Annotation. Theoretical basis of the concept "stocks" and the main motives for their creation at a company are considered, the essence of the theory of inventory management is revealed, the classification of the inventory condition control systems is presented and its necessity is determined.

Ключові слова: запаси, управління запасами, системи контролю рівня запасів, логістика в управлінні запасами.

Становлення ринкових відносин в Україні характеризується динамічною зміною економічної ситуації та зростаючою невизначеністю розвитку складових господарської системи. Сьогодні велика кількість підприємств відчуває нестачу оборотного капіталу для ефективної господарської діяльності, зокрема для поповнення необхідного рівня запасів.

Запаси посідають особливе місце у складі майна та домінують у структурі витрат підприємств різних сфер при визначенні результатів господарської діяльності та при висвітленні інформації про фінансовий стан підприємства. У цій ситуації вдосконалення побудови своєчасного та достовірного контролю рівня запасів відіграє надзвичайно важливу роль.

Слід відзначити, що проблеми контролю за використанням виробничих запасів, їх поняття та класифікація, проблеми управління запасами на підприємстві дедалі більше привертають увагу вчених і практиків, зокрема Бутинця Ф. Ф. [1], Беляєва Ю. А., Дікань Л. В., Рубальського Г. Б., Басенка О. В., Рижикова Ю. І. [2] та ін. Також необхідно підкреслити суттєвий вклад зарубіжних авторів, зокрема К. Друрі, Ф. Хенсмана, Р. Ентоні, В. Нідлза, Хонгрена Ч. Т. та Дж. Фостера.

Особливої актуальності набуває проблема подальшого вдосконалення методики контролю за формуванням та використанням запасів з максимальним наближенням її до міжнародних стандартів.

Метою статті є визначення і теоретичне обґрунтування питань організації контролю запасів матеріальних цінностей, дослідження принципів і умов формування та руху виробничих запасів на підприємстві,

а також основні аспекти управління ними.

Для досягнення мети дослідження було поставлено такі завдання:

1) висвітлення теоретичних основ і деяких аспектів теорії управління запасами, а також підходів щодо визначення поняття, класифікації та причин створення запасів;

2) обґрунтування необхідності контролю запасів.

Одним із пріоритетних напрямів дослідження, пов'язаного із управлінням запасами на підприємствах, є організація контролю за їх рівнем, станом та рухом, спрямованого на більш ефективне їх застосування в практичних умовах.

Теоретичним підґрунтям дослідження стали концептуальні засади логістичної та математичної теорій, наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених, законодавчі та нормативні акти України. Під час дослідження теоретичних аспектів управління запасами застосовано методи індукції та дедукції, теоретичного узагальнення і порівняння, причинно-наслідкового та абстрактно-логічного характеру.

У сучасних умовах господарювання підприємства завжди мають певні виробничі запаси. Це продукція виробничо-технічного призначення, яка знаходиться на різних стадіях виробництва й обігу, вироби народного споживання та інші товари, що очікують на вступ у процес виробничого та особистого споживання [3, с. 130].

Незважаючи на те, що утримання запасів пов'язане з певними витратами, підприємці змушені створювати їх. Основні мотиви створення матеріальних запасів такі: імовірність порушення встановленого графіка постачань; можливість коливання попиту; сезонні коливання виробництва деяких видів товарів; знижки за покупку великої партії товарів також можуть стати причиною створення запасів; спекуляція; витрати, пов'язані з оформленням замовлення; можливість рівномірного здійснення операцій виробництва і розподілу; можливість негайного обслуговування покупців.

Отже, запаси створюються з різних причин, через які на складах завжди повинна бути потрібна кількість запасів певного виду. Однак якщо запаси збільшити, то зростає вартість їх зберігання. Тож управління запасами є складним комплексом заходів, який стає ефективним за умови реалізації спеціальної фінансової політики управління запасами. Вона включає аналіз динаміки розміру, складу й оборотності запасів у передплановому періоді, визначення цілей формування запасів, визначення потреби в запасах товарно-матеріальних цінностей, що включаються до складу оборотних активів, визначення необхідного обсягу фінансових коштів, авансованих у формування ТМЦ, мінімізацію поточних витрат з обслуговування запасів, реальне відображення у фінансовому обліку вартості товарно-матеріальних цінностей [4, с. 167].

У теорії управління запасами виділяють такі класифікаційні ознаки запасів: за місцем продукції в логістичному ланцюзі; щодо базисних логістичних активностей; щодо комплексних логістичних активностей; за функціональним призначенням (стосується виробничих і товарних запасів); стосовно ланки логістичного ланцюга або логістичних посередників.

Тож поняття запасу пронизує всі сфери матеріального виробництва, бо матеріальний потік на шляху переміщення від первинного джерела сировини до кінцевого споживача може накопичуватися у вигляді запасу на будь-якій ділянці. Причому управління запасами на кожній з ділянок має свою специфіку.

Важливо зазначити, що управління запасами передбачає організацію контролю їх фактичного стану. Контроль стану запасів – це вивчення і регулювання рівня запасів виробничо-технічного призначення, виробів народного споживання та інших з метою виявлення відхилень від норм запасів та прийняття оперативних заходів з ліквідації відхилень [5, с. 297].

Необхідність контролю за станом запасів обумовлена підвищенням витрат у разі виходу фактичного розміру запасу за рамки, передбачені нормами запасу. Контроль за станом запасів може проводитись на основі даних обліку запасів, переписів матеріальних ресурсів, інвентаризацій або у міру необхідності. На практиці застосовуються різні методи контролю. Класифікація систем контролю стану запасів надана на рисунку.

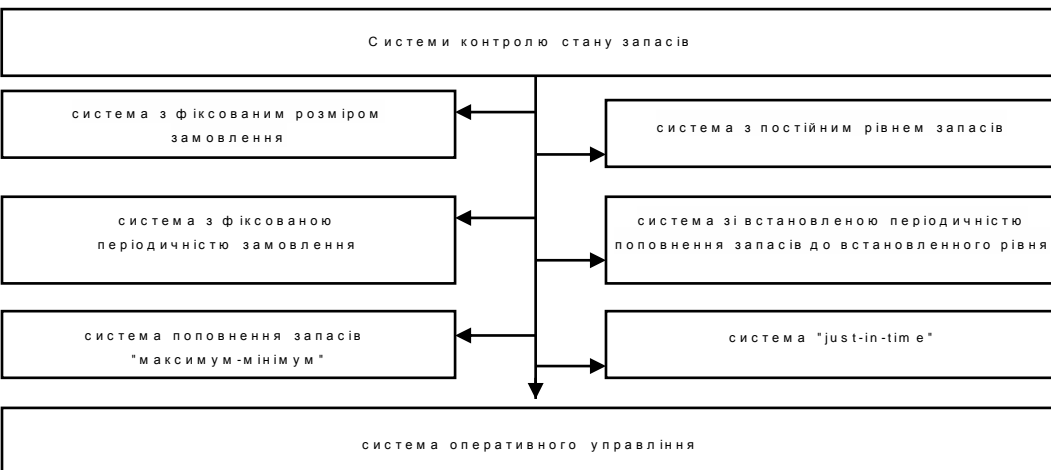

Рис. Узагальнена автором класифікація систем контролю стану запасів

Правильний вибір системи контролю стану запасів є дієвим механізмом підвищення ефективності функціонування підприємства.

Крім перерахованих систем управління, окремим напрямом регулювання рівня запасів в економічній науці є логістика, предмет якої полягає в організації раціонального процесу просування товарів і послуг від постачальників сировини до споживачів, функціонування сфери обігу продукції, товарів, послуг, управління товарними запасами, створення інфраструктури товароруку [6].

Практична реалізація концепції логістики пов'язана з оптимізацією запасів на підприємствах. Критерієм оптимізації запасів є витрати: на закупки, на утримання запасів, у результаті відсутності продукції і т. д.

Отже, головним завданням проведення контролю є перевірка господарських операцій з метою недопущення перевитрат матеріальних і фінансових ресурсів, а також правильності постановки бухгалтерського обліку, виконання виробничих і фінансових планів.

Для управління виробничими запасами на підприємствах важливого значення набувають попередній та поточний види контролю. Попередній контроль найефективніше проявляється у формі маркетингу. За його допомогою вивчаються основні тенденції, перспективи попиту та пропозиції на ринку з метою визначення структури та обсягів купівлі-продажу. За допомогою попереднього контролю визначаються оптимальні розміри придбаних виробничих запасів, нормується їх витрачання за відповідними підрозділами.

Таким чином, ефективність формування і використання запасів на підприємстві залежить від належної організації контролю їх рівня на всіх стадіях руху.

У результаті проведеного дослідження можна зробити висновок про необхідність контролю рівня запасів на підприємстві на всіх етапах його функціонування. Також треба зазначити важливість логістичних підходів до контролю рівня запасів, які, перш за все, мають забезпечувати оптимізацію їх внутрішнього руху на підприємстві.

Подальше дослідження питань ефективного контролю рівня запасів має велике значення для покращення основних показників фінансово-господарської діяльності підприємств, збільшення доходів держави та прискорення соціально-економічного розвитку країни.

Наук. керівн. Мултанівська Т. В.

Література: 1. Бухгалтерський фінансовий облік : підручник для студентів спеціальності "Облік і аудит" вищих навчальних закладів / за редакцією проф. Ф. Ф. Бутинця. – 5-те вид., доп. і перероб. – Житомир : ПП "Рута", 2007. – 726 с. 2. Рыжиков Ю. И. Теория очередей и управления запасами / Ю. И. Рыжиков. – СПб. : Питер, 2001. – 384 с. 3. Пономарьова Ю. В. Логістика : навч. посібн. / Ю. В. Пономарьова. – К. : Центр навчальної літератури, 2003. – 192 с. 4. Фінансовий менеджмент : навч. посібн. – К. : ЦНЛ, 2006. – 274 с. 5. Гаджинский А. М. Логистика : пособие для студентов высших учебных заведений / А. М. Гаджинский. – 10-е изд., перераб. и доп. – М. : Изд.-торг. корпорация "Дашкови Ко", 2004. – 408 с. 6. www.wikipedia.org. 7. Крамаренко Г. О. Фінансовий менеджмент : підручник / Г. О. Крамаренко, О. Є. Чорна. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 520 с. 8. Лапуста М. Г. Финансы фирмы : учебн. пособ. / М. Г. Лапуста, Л. Г. Скамей. – М. : ИНФРА-М, 2002. – 264 с.